सुस्वागतम्

मराठी अध्यापन पध्दती

डॉ. वसुंधा विनोद देव

घटक 4 था

- अभ्यासक्रम – अभ्यासक्रमाची तत्त्वे – माध्यमिक स्तरावरील अभ्यासक्रम.
- पाठ्यपुस्तक – चांगल्या पाठ्यपुस्तकांचे निकष – पाठ्यपुस्तकांचा चिकित्सक अभ्यास.
- शिक्षक हस्तपुस्तिका

अभ्यासक्रम

मूळ उपपत्ती – अभि + अस – वापरणे

सराव करणे

लॅटीन उपपत्ती – शर्यतीचा आखीव मार्ग

व्याख्या

- मुद्‌लीयार आयोग – अभ्यासक्रम म्हणजे शाळात परंपरागत पध्दतीने पुस्तकी विषयांचे शिकविणे नसून शाळा वर्गाखोली ग्रंथालय प्रयोगशाळा कार्यशाळा खेळाचे, मैदान व शिक्षक व विद्यार्थ्यांच्या अनौपचारिक भेटी अशा विविध कार्यक्रमात विद्यार्थी जे अनुभव प्रापत करतो त्याची गोळाबेरीज होय. या अर्थाने शाळेतील संपूर्ण जीवन अभ्यासक्रम बनतो.

व्याख्या

- कॅसवेल : बालेक त्याचे पालक व शिक्षक यांच्या जीवनात जे जे घडते ते सर्व म्हणजे अभ्यासक्रम होय.
- मन्रो : शिक्षणाची ध्येय साध्य करण्यासाठी शाळेने उपयोगात आणलेला सर्व अनुभवाचा अभ्यासक्रमात समावेश होतो.

वरील व्याख्यावरून स्पष्ट होईल की,

1. शिक्षणाच्या ध्येयाच्या पूर्तीसाठी अभ्यासक्रमाची गरज

2. शाळेतील समग्र अनुभव म्हणजे अभ्यासक्रम

3. घर समाज, शिक्षक, पालक हयांच्या अनुभवाचा समावेश.

4. विद्यार्थ्यांचा व समाजाचा विकास होतो.

5. परिसर पर्यावरण वातावरण म्हणजे अभ्यासक्रम.

अभ्यासक्रमाची तत्त्वे

- आणखी शैक्षणिक तत्त्वज्ञानावर आधारित
- देशाच्या राष्ट्रीय तत्त्वज्ञानावर आधारित
- मानसशास्त्रावर आधारित
- व्यक्तीगत अभिरूचीचा विचार
-

अभ्यासक्रमाची तत्वे

- समाजाच्या अशा आकांक्षाशी निगडित असावा.
- अभ्यासक्रमाला समाजशास्त्रीय अधिष्ठान हवे.
- अभ्यासक्रम सर्वसमावेशक असावा
- विषयाच्या समवायतून ज्ञानात्मक एकात्मता आवश्यक

- अभ्यासक्रम जीवनाशी संबंधीत असावा
- वैयक्तिक सामाजिक नैतिक व सौंदर्यात्मक मूल्यावर भर देणारा
- अर्थार्जनाची अर्थात स्वयंपूर्ण होण्याची क्षमता निर्माण करणारा
- अभ्यासपूरक कार्यक्रमांना स्थान असावे

- विद्यार्थ्यांचे चारित्र्य संवर्धन करणारा असावा
- अभ्यासक्रम लवचिक असावा
- अभ्यासक्रमाचे वेळोवेळी मूल्यमापन व्हावे
- विविध साहित्याप्रकार व साहित्यिकांचा परिचय करून देणारा असावा
- अध्यापन सुत्राचे पालन करणारा असावा.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण व अभ्यासक्रम

- मानव संसाधन विकास मंत्रालयाकडून तीन प्रकाराने प्रसिध्द –

Challenge of Education – 1985

National policy of Education – 1986

Programe of Action – 1992

1986 राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार अभ्यासक्रमाची तात्विक बैठक

- भौतिक व अध्यात्मिक विकासाठी शिक्षणाची गरज आहे
- शिक्षणामुळे मनुष्यबळ प्राप्त होते
- शिक्षणामुळे संशोधन विकासास चालना मिळते.
- शिक्षण ही आजची उद्याची एकमेव गुंतवणूक आहे.

दहागाभा घटक

राटीय अस्मिता जोपासणारा घटक

घटनात्मक कर्तव्य

समानतावाद,लोकषाही आणि धर्मातीत वाद

समाजिक अडथळयांचे निर्मूलन

विज्ञान वृत्तीची जोपासणा

सामाईक सांस्कृतिक वारसा

भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीचा इतिहास

परिसराचे संरक्षण

लिंग समानता

लहान हान

माध्यमिक स्तरावरील अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टये

- भाषा शुध्दता आणि विचार परिणामकारकतेने व्यक्त करण्याची योग्यता विकसित करणे
- आकलन व अभिव्यक्ती यांची क्षमता वाढविणे
- विद्यार्थ्यांचे शब्दभंडार विकसित करणे

माध्यमिक स्तरावरील अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टये

- श्रवण भाषण संभाषण वाचन लेखन आकलन स्वतंत्र अभिव्यक्ती इ. कौशल्यात वाढ करणे.
- ज्ञानप्राप्तीप्रमाणेच आनंदप्राप्तीसाठी वाचनाची आवड निर्मान करणे
- साहित्य व कलेचा अस्वाद घेण्याची पात्रता निर्माण करणे, विकसित करणे.
- सौदर्यास्वाद व निर्मितीक्षमता हया वृत्तीची जोपासना करणे

- विविध साहित्यिक व साहित्य प्रकारांची ओळख करून देणे
- मानवी मूल्यांचे संस्कार घडविणे
- विद्यार्थ्यांमध्ये विचार व चिंतन करण्याची क्षमता वाढविणे.
- भाषा भगिनीबद्दल तसेच मराठीच्या विविध बोली भाषा बद्दल आपुलकी निर्माण करणे.

- चित्रपट आकाशवाणी दूरचित्रवाणी इ. माध्यमाद्वारे भाषिक अनुभव वाढविणे.
- नैतिक मूल्यसंस्कार व गुणांची जोपासना.
- भाषा संस्कृती, साहित्य मानवी समाज याविषयी आदर व प्रेमाची भावना निर्माण करणे.

अभ्यासक्रमाचे चिकित्सक परीक्षण

अभ्यासक्रम हा खालील वैशिष्ट्यांनी परिपूर्ण आहे.

- अभ्यासक्रम हा विद्यार्थी केंद्रीत आहे.

- उपक्रमशील व विद्यार्थ्यांच्या सहजप्रवृत्तींना चालना देणारा आहे.
- किमान अध्ययन क्षमताधिष्ठित आहे.
- अभ्यासक्रमात त्रिभाषासूत्राचे पालन आहे.
- अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टये देण्यात आली आहे.
- अभ्यासक्रमात..................

पाठ्यपुस्तक

व्याख्या

पाठ्यक्रमातील उद्दिष्टये साध्य करण्यसाठी तज्ज्ञांनी विशिष्ट प्रक्रियेनुसार तयार केलेले लिखित साधन म्हणजे पाठ्यपुस्तक होय.

आदर्श पाठ्यपुस्तकांचे निष्कष :

- पाठ्यपुस्तकांचे बहिरंग
- मुखपृष्ठ आकर्षक असावे.
- पाठ्यपुस्तकांची बांधणी मजबून असावी
- शिवण पक्की असावी
- अक्षरांचा आकार
- दोन ओळीत योग्य अंतर असावे

आदर्श पाठ्यपुस्तकांचे निष्कष :

- पाठ्यपुस्तकांचे बहिरंग
- पहिल्या इयत्ता साठी 10 सेंमी. पुढील इयत्तासाठी 5 सेमी
- पाठ्यपुस्तकांचा आकार योग्य असावा.
- पाठ्यपुस्तकांचा कागद स्वच्छ असावा.
- पाठ्यपुस्तकांत आकर्षक चित्रे, नकाशे, आलेख असावे.
- पाठ्यपुस्तकांची किंमत जास्त असू नये
- पाठाशी संबंधीत आकर्षक रंगित व रेखीव चित्रे असावी.

पाठ्यपुस्तकांचे अंतरंग

- वेच्यांची निवड
- पाठ्यपुस्तक तयार करतांना विविध आराखडे तयार करावे
- वेच्यांचे संपादन
- वेच्यांचा परिचय
- शब्दार्थ संदर्भ व टीपा
- प्रश्न स्वाध्याय उपक्रम

आदर्श पाठ्यपुस्तकांच्या निकषाच्या आधारे इयत्ता 9 वीच्या पाठय पुस्तकांचे चिकित्सक विवेचन करा.

पाठ्यपुस्तकांचे अंतरंग

- भाषाभ्यास – शुध्दलेखन लेखनवाचन
- व्याकरण
- भाषाभगिनीचा परिचय
- विविध वाङ्.मय प्रकारांचा परिचय
- आकलन शक्ती
- प्रादेशिक बोलीचा परिचय व्हावा.

आदर्श पाठ्यपुस्तकांच्या निकषाच्या आधारे इयत्ता 9 वीच्या पाठय पुस्तकांचे विकित्सक विवेचन करा.

शिक्षक हस्तपुस्तिका

- उद्‌देश – शिक्षकांना प्रभावी अध्यापन करण्यसाठी आवश्यक ती सर्व माहिती व साहित्य पुरविणे, शिक्षकांना मार्गदर्शन व मदत करणे, शिक्षकांच्या ज्ञानात भर घालणे

हस्तपुस्तिकांची आवश्यकता

- हस्तपुस्तिकेद्वारे पाठास आवश्यक ते सर्व ज्ञान व संदर्भ विषयाशिक्षकांना पुरविण्यात येतात.
- हजारो शिक्षकांचे प्रशिक्षण करता येते
- पालक विद्यार्थी हयांना उपयुक्त
- सर्व शिक्षकांच्या अध्यापनात समानता येते.

धन्यवाद !